

Paweł SZEWCZYK*

Cztery swobody wspólnego rynku Euroazjatyckiej Unii Gospodarczej

Wprowadzenie

Swobodny przepływ towarów, usług, kapitału i siły roboczej stanowi rezultat gospodarczej integracji państw. Owa integracja z jednej strony prowadzi do zaniku międzynarodowych barier, a z drugiej – umacnia międzypaństwową ekonomiczną współzależność. Gwoli ścisłości należy też zauważyć, że nie wszystkie państwa chcą uczestniczyć w instytucjonalnych procesach integracyjnych. W takim przypadku mamy do czynienia z asymetrią tychże państw w danym regionie. Niestety, postępujące zmiany integracyjne, a także silny wpływ zjawisk oraz zdarzeń o charakterze globalnym sprawiają, iż państwom funkcjonującym samodzielnie, poza współczesnymi transnarodowymi instytucjami, znacznie trudniej reprezentować swoje partykularne interesy¹.

Wspólny rynek towarów, usług, kapitału i siły roboczej jest przejawem zaawansowanej integracji gospodarczej. Poprzedza go najczęściej strefa wolnego handlu stanowiąca obszar, wewnątrz którego zniesione są cła i inne bariery na wszystkie lub niektóre towary w wymianie handlowej pomiędzy państwami członkowskimi strefy. Państwa te pozostawiają sobie jednak prawo do prowadzenia indywidualnej polityki handlowej wobec państw trzecich. Przykład tej formy współpracy może stanowić

* Zakład Prawa Międzynarodowego i Unijnego, Wydział Prawa i Administracji Uniwersytetu Opolskiego, e-mail: pawelszewczyk@mail.ru.

¹ W. Poniatowska, S.M. Grochalski, *Region, regionalizm, problemy globalne we współczesnych stosunkach międzynarodowych i prawie międzynarodowym*, [w:] *Śląsk Opolski – nadzieje i zagrożenia demokratycznych przemian*, red. M. Lis, Opole 1994, s. 153–155.

utworzone w 1960 r. Europejskie Stowarzyszenie Wolnego Handlu (ang. European Free Trade Association), którego członkami były: Republika Austrii, Królestwo Danii, Królestwo Norwegii, Republika Portugalska, Królestwo Szwecji oraz Zjednoczone Królestwo Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej². Nie należy przy tym zapominać, iż 15 kwietnia 1994 r. dwanaście ówczesnych państw członkowskich Wspólnoty Niepodległych Państw (ros. Содружество Независимых Государств) również zawarło Porozumienie o strefie wolnego handlu³.

Jednakże bardziej zaawansowaną formą integracji pozostaje unia celna, będąca stowarzyszeniem co najmniej dwóch państw, które znoszą wobec siebie cła i wprowadzają wobec krajów trzecich wspólną taryfę zewnętrzną⁴. Za przykład tej formy międzypaństwowej integracji służyć może Europejska Wspólnota Gospodarcza (ang. European Economic Community) powołana na mocy Traktatu ustanawiającego EWG z 25 marca 1957 r. Połączono podówczas cztery systemy celne: unię celną krajów Beneluksu (Królestwa Belgii, Królestwa Niderlandów, Wielkiego Księstwa Luksemburga) oraz obszar celny Republiki Francuskiej, Republiki Federalnej Niemiec i Republiki Włoskiej. Unia celna w ramach EWG powstała bez etapu pośredniego, jakim jest strefa wolnego handlu⁵. Podobna integracja gospodarcza przebiegała też w ramach Wspólnoty Niepodległych Państw, gdyż pięć państw członkowskich tej organizacji przystąpiło do Porozumienia o Unii Celnej z 20 stycznia 1995 r.⁶

Wreszcie trzeci etap międzypaństwowej integracji to wspólny rynek, który z jednej strony zawiera wszystkie elementy unii celnej, a z drugiej – dodatkowo ustanawia swobody przepływu siły roboczej, kapitału i usług. Za przykłady tej formy integracji gospodarczej posłużyć mogą utworzona w 1958 r. Unia Ekonomiczna Beneluksu (nid. Benelux Economische Unie), Wspólnota Europejska czy istniejąca w chwili obecnej Unia Europejska⁷. Co więcej, zgodnie z art. 4 Traktatu o Euroazjatyckiej Unii Gospodarczej z 29 maja 2014 r. do podstawowych celów tejże organizacji należy utworzenie wspólnego rynku towarów, usług, kapitału i pracy⁸.

² T. Sieniow, *Geneza i rozwój procesów integracyjnych w Europie po II wojnie światowej*, [w:] *Prawo Unii Europejskiej z uwzględnieniem Traktatu z Lizbony*, red. A. Kuś, Lublin 2010, s. 24.

³ Ю.В. Косов, А.В. Торопыгин, *Содружество Независимых Государств: Институты, интеграционные процессы, конфликты и парламентская дипломатия*, Москва 2009, s. 63–64.

⁴ A. Kuś, *Swobody europejskie*, [w:] *Prawo Unii Europejskiej...*, s. 333.

⁵ T. Sieniow, *op. cit.*, s. 24.

⁶ A. Włodkowska, *Polityka Federacji Rosyjskiej na obszarze WNP*, Toruń 2006, s. 137.

⁷ Z.M. Doliwa-Klepacki, *Integracja europejska*, Białystok 2005, s. 44.

⁸ Договор о Евразийском экономическом союзе от 29 мая 2014 г., https://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_163855/ (18.04.2016).

Geneza powstania wspólnego rynku Euroazjatyckiej Unii Gospodarczej

Pierwsze działania w zakresie gospodarczej integracji międzypaństwowej na obszarze byłego ZSRR podejmowano już w ramach Wspólnoty Niepodległych Państw⁹. Zgodnie bowiem z art. 4 Porozumienia o utworzeniu WNP wszystkie państwa członkowskie tej organizacji zobowiązały się do wzajemnej współpracy gospodarczej oraz do zawarcia dodatkowych umów w tej materii, natomiast na mocy art. 5 przywołanego aktu jego sygnatariusze gwarantowali wzajemną otwartość granic, a także swobodę przepływu obywateli państw członkowskich Wspólnoty¹⁰. Warto w tym miejscu podkreślić, iż swego czasu stronami przywołanego Porozumienia o utworzeniu Wspólnoty Niepodległych Państw były wszystkie państwa postradzieckie, za wyjątkiem jedynie Litwy, Łotwy i Estonii¹¹. O ile jednak stronami Porozumienia o strefie wolnego handlu z 15 kwietnia 1994 r. również były wszystkie ówczesne państwa członkowskie Wspólnoty, to Porozumienie o Unii Celnej z 20 stycznia 1995 r. zostało przyjęte tylko przez pięć spośród tych państw: Federację Rosyjską, Republikę Białorusi, Republikę Kazachstanu, Republikę Kirgistanu oraz Republikę Tadżykistanu¹².

Wyszczególnione powyżej państwa członkowskie Wspólnoty Niepodległych Państw, nie mogąc osiągnąć pełnej integracji gospodarczej w ramach tejże organizacji, 10 października 2000 r. zawarły Umowę o utworzeniu Euroazjatyckiej Wspólnoty Gospodarczej¹³. W art. 2 przywołanego aktu zapisano, iż celem Euroazjatyckiej Wspólnoty Gospodarczej jest wspieranie państw członkowskich w procesie integracji gospodarczej, a zwłaszcza w działaniach na rzecz powołania Unii Celnej oraz Wspólnej Przestrzeni Gospodarczej¹⁴. 6 października 2007 r. przedstawiciele trzech

⁹ Е.Г. Мойсеев, *Право Содружества Независимых Государств*, [w:] *Международное публичное право*, red. К.А. Бекашев, Москва 2011, s. 460.

¹⁰ Соглашение о создании Содружества Независимых Государств от 8 декабря 1991 г., <http://www.cis.minsk.by/page.php?id=176> (19.04.2016).

¹¹ K. Malak, *Polityka bezpieczeństwa Federacji Rosyjskiej na obszarze WNP*, [w:] *Polityka zagraniczna i bezpieczeństwa krajów Wspólnoty Niepodległych Państw*, red. W. Baluk, Wrocław 2008, s. 29–31.

¹² A. Włodkowska, *op. cit.*, s. 137; Ю.В. Косов., А.В. Торопыгин, *op. cit.*, s. 63.

¹³ M. Słowikowski, *Miejsce i rola obszaru postradzieckiego w rosyjskim dyskursie publicznym na temat perspektyw polityki zagranicznej współczesnej Rosji*, [w:] *Federacja Rosyjska – Wspólnota Niepodległych Państw*, red. T. Kapuśniak, Lublin–Warszawa 2011, s. 56.

¹⁴ Договор об учреждении Евразийского экономического сообщества от 10 октября 2000 года, с изменениями от 25 января 2006 г. и 6 октября 2007 г., <http://www.evrazes.com/docs/view/3> (19.04.2016).

państw członkowskich EAWG – Federacji Rosyjskiej, Republiki Kazachstanu i Republiki Białorusi – podpisali Umowę ustanawiającą wspólny obszar celny oraz unię celną¹⁵. Następnie państwa te 27 listopada 2009 r. w ramach utworzonej unii celnej przyjęły Kodeks celny¹⁶. Od 1 lipca 2010 r. postanowienia tego aktu stosowane były w relacjach handlowych pomiędzy Federacją Rosyjską a Republiką Kazachstanu, natomiast od 6 lipca 2010 r. w odniesieniu do Republiki Białorusi¹⁷. Tym niemniej realna współpraca między tymi trzema państwami w zakresie utworzonej w ramach EAWG unii celnej rozpoczęła się z dniem 1 września 2010 r., gdyż od tego dnia obowiązuje pomiędzy owymi państwami umowa o zasadach podziału dochodów z ceł importowych, podatków i innych opłat¹⁸.

Przywołane powyżej trzy państwa, tj. Republika Białorusi, Republika Kazachstanu oraz Federacja Rosyjska, 18 listopada 2011 r. podpisały ponadto Deklarację o euroazjatyckiej integracji gospodarczej. W akcie tym zapowiedziano dalszą oraz pogłębioną integrację gospodarczą państw sygnatariuszy, m.in. w zakresie wspólnego rynku towarów, usług, kapitału i siły roboczej¹⁹. Przejawem tych konkretnych zapowiedzi jest Traktat o Euroazjatyckiej Unii Gospodarczej z 29 maja 2014 r., który w swojej treści szczegółowo reguluje swobodę przepływu towarów, usług, kapitału i siły roboczej na terenie państw członkowskich EAUG²⁰.

Zakres podmiotowo-przedmiotowy swobody przepływu towarów w Euroazjatyckiej Unii Gospodarczej

Wedle art. 1 Traktatu o EAUG, podpisanego 29 maja 2014 r. przez prezydentów trzech państw: Republiki Białorusi, Republiki Kazachstanu oraz Federacji Rosyjskiej, państwa te powołują do życia Euroazjatycką Unię Gospodarczą, w ramach której zapewniają swobodny przepływ towarów, usług, kapitału i siły roboczej. W dniu 10 października 2014 r.

¹⁵ Договор о создании единой таможенной территории и формировании таможенного союза от 6 октября 2007 года, http://www.tsouz.ru/DOCS/INTAGRMENTS/Pages/D_sozdETTiformTS.aspx (19.04.2016).

¹⁶ Таможенный кодекс Таможенного союза от 27 ноября 2009 г., <http://base.consultant.ru/cons/cgi/online.cgi?req=doc;base=LAW;n=186310;fld=134;dst=1000000001,0;rnd=0.5606239698191533> (19.04.2016).

¹⁷ J. Dziugiewicz, *Unia celna – nowe narzędzie integracji przestrzeni poradzieckiej*, „Biuletyn Wschodni” 2001, nr 5.

¹⁸ I. Wiśniewska, *Integracja euroazjatycka. Rosyjska próba ekonomicznego scalenia obszaru poradzieckiego*, Warszawa 2013, s. 11.

¹⁹ Декларация о евразийской экономической интеграции от 18 ноября 2011 года, <http://kremlin.ru/supplement/1091> (20.04.2016).

²⁰ Договор о Евразийском экономическом...

państwa sygnatariusze aktu powołującego do życia Euroazjatycką Unię Gospodarczą ponadto zawarły umowę z Republiką Armenii o wstąpieniu tegoż państwa do EAUG²¹, a następnie 23 grudnia 2014 r. owe trzy państwa podobną umowę zawarły z Republiką Kirgiską²². Traktat o EAUG wszedł w życie z dniem 1 stycznia 2015 r., umowa zawarta z Republiką Armenii – dnia następnego, a umowa zawarta z Republiką Kirgiską – 5 sierpnia 2015 r.²³ Od dnia 5 sierpnia 2015 r. Euroazjatycka Unia Gospodarcza liczy zatem 5 państw członkowskich, które, w myśl art. 4 Traktatu o EAUG, zobowiązały się utworzyć wspólny rynek towarów, usług, kapitału i siły roboczej²⁴. Należy przy tym dodać, iż w 2016 r. prognozuje się rozszerzenie tytułowej organizacji – a co za tym idzie, jej wspólnego rynku towarów, usług, kapitału i siły roboczej – o Republikę Tadżykistanu²⁵.

Zgodnie z art. 25 ust. 1 Traktatu o EAUG na terytoriach państw członkowskich przedmiotowej organizacji istnieje swobodny przepływ towarów bez barier celnych i kontroli państwowej w zakresie sanitarnym, fitosanitarnym czy weterynaryjno-sanitarnym, przy zachowaniu jednak wyjątków przewidzianych w tymże traktacie. Przywołany przepis stanowi też o wspólnej taryfie celnej dla towarów importowanych do Unii Euroazjatyckiej oraz o preferencjach taryfowych dla towarów z państw pozostających we wspólnej strefie handlowej z EAUG. Natomiast art. 41 Traktatu o EAUG wprowadza dodatkowy termin, mianowicie „towar Euroazjatyckiej Unii Gospodarczej”. Wedle tego przepisu Unia Euroazjatycka podejmuje wysiłki w celu promowania pojęcia „towar EAUG”, wprowadza też znakowanie tego rodzaju towarów. Niestety Traktat o Unii Euroazjatyckiej w żaden sposób nie definiuje ani pojęcia „towar”, ani też pojęcia „towar EAUG”²⁶.

²¹ Договор о присоединении Республики Армения к Договору о Евразийском экономическом союзе от 29 мая 2014 г., подписан в г. Минске 10 октября 2014 г., <http://www.eaeunion.org/#info> (18.04.2016).

²² Договор о присоединении Кыргызской Республики к Договору о Евразийском экономическом союзе от 29 мая 2014 г., подписан в г. Москве 23 декабря 2014 г., <http://www.eaeunion.org/#info> (18.04.2016).

²³ A. Jarosiewicz, *Kirgistan wszedł do Eurazjatyckiej Unii Gospodarczej*, „Analizy OSW”, 12.08.2015, <http://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2015-08-12/kirgistan-wszedl-do-eurazjatyckiej-unii-gospodarczej> (20.04.2016).

²⁴ Договор о Евразийском экономическом...

²⁵ М. Михайловская, *Таджикистан может вступить в ЕАЭС в 2016 году*, „Парламентская газета”, 9.03.2016 а., <https://www.pnp.ru/news/detail/120147> (20.04.2016); J. Strzelecki, *Eurazjatycka Unia Gospodarcza: czas kryzysu*, „Komentarze OSW” 2016, nr 195, http://www.osw.waw.pl/sites/default/files/komentarze_195_0.pdf (20.04.2016).

²⁶ Договор о Евразийском экономическом...

Legalnej definicji towaru nie znajdziemy także w Umowie ustanawiającej wspólny obszar celny oraz unię celną zawartej 6 października 2007 r. przez Federację Rosyjską, Republikę Kazachstanu oraz Republikę Białorusi. Pojęcie towaru zostało jednak wyjaśnione w Kodeksie celnym przyjętym przez te trzy państwa 27 listopada 2009 r. W art. 4 pkt 35 wskazano, iż przez towar należy rozumieć wszelkie mienie ruchome przewożone przez granicę celną, w tym: media cyfrowe, walutę państw członkowskich unii celnej, papiery wartościowe, czeki podróżne, energię elektryczną, a także inne ruchomości stanowiące majątek. Przepis ten definiuje przy tym towar unii celnej jako towar znajdujący się w obszarze celnym członków unii, który to został albo wyprodukowany na tym obszarze, albo na ten obszar przywieziony i następnie uzyskał status takiego towaru. Analizowany przepis definiuje też towar zagraniczny jako ten, który nie jest towarem unii celnej i nie uzyskał takiego statusu²⁷.

Konstatując rozważania na temat zakresu podmiotowo-przedmiotowego swobody przepływu towarów, należy wskazać, że zobowiązania wynikające z Kodeksu celnego w dniu 10 października 2014 r. przyjęła na siebie Republika Armenii, a 23 grudnia 2014 r. Republika Kirgiska. Wiązały one zatem wszystkie państwa członkowskie Unii Euroazjatyckiej jeszcze przed powstaniem tej organizacji. Z drugiej jednak strony – proces ratyfikacji umowy o przystąpieniu do EAUG piątego państwa członkowskiego, tj. Republiki Kirgiskiej, zakończył się 5 sierpnia 2015 r., a granicę kazachsko-kirgiską uroczyście otworzono dopiero 12 sierpnia 2015 r.²⁸ Swobodny przepływ towarów na terytorium pięciu państw członkowskich EAUG funkcjonuje zatem od 12 sierpnia 2015 r.

Swoboda przepływu towarów na terytorium pięciu państw członkowskich Unii Euroazjatyckiej nie ma przy tym charakteru pełnego. Po pierwsze, zgodnie z art. 29 Traktatu o EAUG, państwa członkowskie mają prawo do zastosowania ograniczeń we wzajemnym handlu towarami, jeśli takie ograniczenia są konieczne ze względu na ochronę: ludzkiego zdrowia i życia, moralności publicznej, porządku i bezpieczeństwa publicznego, obronności i bezpieczeństwa państw członkowskich, wartości kulturowych czy środowiska naturalnego, a w tym zagrożonych gatunków zwierząt oraz roślin. Ponadto państwo członkowskie może ograniczyć swobodę przepływu towarów, powołując się na przyjęte zobowiązania międzynarodowe. Każde z państw członkowskich, powołując się zatem na wskazane powyżej przesłanki, ma prawo stosować kontrole sanitarne, fitosanitarne i weterynaryjne, może też zarządzić kwarantannę dla da-

²⁷ Таможенный кодекс...

²⁸ A. Jarosiewicz, *op. cit.*

nego rodzaju towarów, a nawet zakazać dostępu danego towaru na swój rynek wewnętrzny. Ograniczenia te nie mogą być jednak środkiem arbitralnej dyskryminacji ani stanowić ukrytego ograniczenia swobody przepływu towarów²⁹. Po drugie, należy pamiętać, że dopiero w obecnym roku 2016 ma powstać wspólny rynek lekarstw, a także urządzeń i techniki medycznej. Natomiast utworzenie wspólnego rynku energii elektrycznej – uznawanej także za towar – ma nastąpić dopiero w 2019 r. Wreszcie powstanie wspólnego rynku ropy i gazu – również traktowanych w kategoriach towarów – planowane jest na rok 2025³⁰.

Zakres podmiotowo-przedmiotowy swobody przepływu usług i kapitału w Euroazjatyckiej Unii Gospodarczej

Art. 65 Traktatu o EAUG stanowi, iż celem Unii Euroazjatyckiej jest zapewnienie swobody handlu usługami oraz swobody podejmowania działań w tym zakresie³¹. Przepis ten, podobnie jak art. 2 ustawy Federacji Rosyjskiej z dnia 13 października 1995 r. o państwowej regulacji działalności handlu zagranicznego, traktuje usługę niczym towar, który może być przedmiotem eksportu i importu³². Co prawda usługa, w przeciwieństwie do towaru, fizycznie nie przekracza granicy, może się jednak stać przedmiotem swobodnej sprzedaży i kupna na wspólnym rynku obejmującym terytoria państw członkowskich Unii Euroazjatyckiej³³. Definicja handlu usługami została zawarta w załączniku nr 16 do Traktatu o EAUG, tj. w Protokole o handlu usługami, przedsiębiorczości, działalności i realizacji inwestycji. W myśl przywołanego protokołu poprzez handel usługami należy rozumieć świadczenie usług, które obejmuje: produkcję, dystrybucję, marketing, sprzedaż i dostarczanie tychże usług bądź to z terytorium jednego państwa członkowskiego na terytorium innego państwa członkowskiego, bądź to na terytorium jednego z państw członkowskich przez podmiot z innego państwa członkowskiego. Protokół ten definiuje przy tym terytorium państwa członkowskiego jako terytorium wraz ze strefą ekonomiczną oraz strefą szelfu kontynentalnego, wobec którego państwo to sprawuje suwerenne prawa i jurysdykcję zgodnie

²⁹ Договор о Евразийском экономическом...

³⁰ A. Jarosiewicz, E. Fischer, T. Bakunowicz, *Eurazjatycka Unia Gospodarcza – więcej polityki, mniej gospodarki*, „Kommentarze OSW” 2015, nr 157.

³¹ Договор о Евразийском экономическом...

³² Федеральный закон от 13 октября 1995 № 157-ФЗ „О государственном регулировании внешнеторговой деятельности”, http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_8043/ (20.04.2016).

³³ Г.Д. Отнюкова, *Правовое регулирование услуг*, „Юрист” 2014, № 1.

z prawem międzynarodowym, a także jego wewnętrznym ustawodawstwem³⁴.

Ów protokół definiuje również pojęcie usługobiorcy i usługodawcy. Za usługobiorcę uważana jest osoba fizyczna lub prawna z państwa członkowskiego Unii Euroazjatyckiej, której dostarczana jest usługa lub która zamierza skorzystać z usługi. Natomiast status usługodawcy, w myśl prawa euroazjatyckiego, posiada osoba fizyczna lub prawna z państwa członkowskiego Unii Euroazjatyckiej, która świadczy daną usługę³⁵. Co więcej, wspólny rynek usług nie sprowadza się jedynie do współpracy państw członkowskich Unii Euroazjatyckiej, gdyż, jak stanowi art. 38 Traktatu o EAUG, państwa te zobowiązane są również wspólnie koordynować handel usługami w relacjach z państwami trzecimi³⁶.

Artykuł 70 Traktatu o EAUG pośród zadań stojących przed Unią Euroazjatycką wymienia m.in.: stworzenie wspólnego rynku finansowego, przeciwdziałanie dyskryminacji w dostępie do tegoż rynku czy zapewnienie ochrony praw i interesów konsumentom usług finansowych. Zadania te mają być realizowane w celu zagwarantowania swobodnego przepływu kapitału³⁷. Definicja wspólnego rynku finansowego została zapisana w załączniku nr 16 do Traktatu o EAUG, tj. w Protokole o finansowych usługach. Przez wspólny rynek finansowy, w myśl prawa euroazjatyckiego, należy zatem rozumieć rynki finansowe państw członkowskich, zharmonizowane pod względem regulacji i nadzoru, w ramach których są wzajemnie uznawane świadectwa sektorów bankowości, ubezpieczeń czy papierów wartościowych – wydane przez właściwe organy każdego państwa członkowskiego, a także w ramach których realizowane są świadczenia w zakresie usług finansowych bez dodatkowych wymogów wobec innych państw członkowskich. Protokół ten określa również, co należy rozumieć przez niedyskryminację w dostępie do wspólnego rynku finansowego, a mianowicie: gwarancje złożone świadczeniobiorcom usług finansowych z innych państw członkowskich, iż nie spotkają się z warunkami mniej korzystnymi niż te, które dane państwo członkowskie zapewnia własnym podmiotom i obywatelom. Natomiast handel usługami finansowymi ów protokół definiuje jako świadczenie usług finansowych, w tym dystrybucji, marketingu i sprzedaży, w jeden z następujących trzech sposobów: z terytorium jednego państwa członkowskiego

³⁴ Приложение № 16 к Договору о Евразийском экономическом союзе – Протокол о торговле услугами, учреждении, деятельности и осуществлении инвестиций, <http://www.eaeunion.org/#info> (18.04.2016).

³⁵ *Ibidem*.

³⁶ Договор о Евразийском экономическом...

³⁷ *Ibidem*.

na terytorium innego państwa członkowskiego, na terytorium jednego państwa członkowskiego przez podmiot z innego państwa członkowskiego, a także poprzez założenie i prowadzenie działalności na terytorium innego państwa członkowskiego³⁸. Ponadto w myśl art. 70 ust. 2 Traktatu o EAUG państwa członkowskie Unii Euroazjatyckiej zobowiązują się, w celu prawidłowego i przejrzystego zagwarantowania swobody przepływu kapitału, do: wymiany informacji w zakresie finansowym, w tym poufnych, pomiędzy właściwymi organami państw członkowskich, przeprowadzania wspólnych uzgodnień w zakresie bieżących wydarzeń i ewentualnych problemów na rynkach finansowych, a także do opracowywania propozycji ich rozwiązania³⁹.

Niestety, swoboda przepływu usług i kapitału na terytorium pięciu państw członkowskich Unii Euroazjatyckiej będzie w pełni możliwa do osiągnięcia najwcześniej w 2025 r. Państwa członkowskie pragną bowiem wprowadzać wszystkie cztery swobody przepływu etapami⁴⁰. Z tego też powodu art. 103 Traktatu o EAUG stanowi, iż państwa członkowskie Unii Euroazjatyckiej do 2025 r. dokonają harmonizacji swojego ustawodawstwa w dziedzinie wspólnego rynku finansowego⁴¹. Ten sam termin odroczenia odnośnie do Republiki Kazachstanu wprowadziła też decyzja Najwyższej Euroazjatyckiej Rady Gospodarczej z 23 grudnia 2014 r. wydana w zakresie sektorów, w których będzie funkcjonował jednolity rynek usług w ramach Euroazjatyckiej Unii Gospodarczej⁴².

Zakres podmiotowo-przedmiotowy swobody przepływu siły roboczej w Euroazjatyckiej Unii Gospodarczej

Znacząca integracja gospodarcza państw członkowskich została osiągnięta w zakresie swobody przepływu pracowników⁴³. Obowiązek współpracy państw członkowskich w sferze migracji zarobkowej nakłada *expressis verbis* art. 96 Traktatu o EAUG. W myśl przywołanego przepisu państwa członkowskie zobowiązane są w szczególności do: koordynacji

³⁸ Приложение № 16...

³⁹ Договор о Евразийском экономическом...

⁴⁰ A. Jarosiewicz, E. Fischer, T. Bakunowicz, *op. cit.*

⁴¹ Договор о Евразийском экономическом...

⁴² Решение Высшего Евразийского экономического совета от 23 декабря 2014 № 16 110 „Об утверждении перечня секторов (подсекторов) услуг, в которых функционирует единый рынок услуг в рамках Евразийского экономического союза”, http://www.nostroy.ru/department/folder_normativ/edinoe-prostranstvo/docs/reshenie_vysshego_evrazes_ot_23_12_2014__110.pdf (18.04.2016).

⁴³ A. Jarosiewicz, E. Fischer, T. Bakunowicz, *op. cit.*

wspólnych metod i zasad w dziedzinie migracji zarobkowej, wymiany informacji dotyczących regulacyjnych aktów prawnych czy realizacji działań mających na celu zapobieganie rozprzestrzenianiu się fałszywych informacji w zakresie rynku pracy. Ponadto art. 96 definiuje pojęcia: „pracownika”, „członka rodziny pracownika”, „pracodawcy”, a także pojęcie „aktywności zawodowej”⁴⁴.

Pracownikiem, w myśl prawa euroazjatyckiego, jest osoba, która posiada obywatelstwo jednego z państw członkowskich, a także legalnie przebywa i pozostaje legalnie zatrudniona w innym państwie członkowskim, którego obywatelstwa nie musi posiadać. Status członka rodziny pracownika uzyskują małżonk i dzieci pracownika oraz inne osoby będące na jego utrzymaniu, zgodnie z ustawodawstwem państwa zatrudnienia. Pracodawcą, wedle art. 96 ust. 5 Traktatu o EAUG, jest osoba prawna lub fizyczna, która zapewnia pracownikowi państwa członkowskiego pracę na podstawie ustawodawstwa państwa miejsca zatrudnienia. Natomiast aktywność zawodowa została zdefiniowana przez Traktat o EAUG jako działalność na podstawie umowy o pracę lub na podstawie umowy cywilnoprawnej, prowadzona na terytorium państwa zatrudnienia zgodnie z prawem tego państwa⁴⁵.

Wskazując na powyższe, należy zaznaczyć, że w myśl art. 97 Traktatu o EAUG, zarówno pracownik, członek rodziny pracownika, jak i pracodawca mają prawo korzystać ze swobody przepływu na terytorium wszystkich pięciu państw członkowskich Euroazjatyckiej Unii Gospodarczej w celu realizacji aktywności zawodowej bez uwzględnienia ograniczeń w zakresie ochrony krajowego rynku pracy. Ponadto przepis ten zakazuje państwom członkowskim nakładania na pracownika z innego państwa członkowskiego wymogu uzyskania zezwolenia na podjęcie pracy w państwie zatrudnienia. Pracownik oraz członek jego rodziny uzyskują przy tym prawo tymczasowego pobytu i zamieszkania. Okres tymczasowego pobytu i zamieszkania w takim wypadku uzasadnia czas trwania stosunku pracy lub umowy cywilnoprawnej zawartej przez pracownika w państwie członkowskim wykonywania zatrudnienia. Jeżeli jednak dojdzie do wcześniejszego rozwiązania stosunku pracy lub umowy cywilnoprawnej po upływie 90 dni od dnia wjazdu na terytorium innego państwa członkowskiego, ów pracownik wraz z członkami rodziny zyskuje prawo pobytu i zamieszkania do 15 dni, aby zawrzeć nową umowę o pracę lub umowę cywilnoprawną⁴⁶.

⁴⁴ Договор о Евразийском экономическом...

⁴⁵ *Ibidem*.

⁴⁶ *Ibidem*.

Swoboda przepływu pracowników została także rozszerzona o tzw. zawody wysoko wykwalifikowane, takie jak prawnicy lub nauczyciele. Nadto Traktat o Unii Euroazjatyckiej gwarantuje pracownikom z innego państwa członkowskiego dostęp do usług podstawowej opieki medycznej, a także uprawnienia w zakresie zabezpieczenia społecznego, za wyjątkiem praw emerytalnych i rentowych, na takich samych zasadach jak obywatelom państwa zatrudnienia⁴⁷. Swoboda przepływu siły roboczej nie została przy tym naznaczona odległymi terminami odroczenia, jak uczyniono to w przypadku trzech pozostałych swobód. Wydaje się zatem, iż swoboda przepływu migracji zarobkowej stanowi sztandarowy przykład częściowego sukcesu, jaki do tej pory możemy zauważyć w zakresie wciąż tworzonego wspólnego rynku Euroazjatyckiej Unii Gospodarczej.

Podsumowanie

Cztery swobody wspólnego rynku Euroazjatyckiej Unii Gospodarczej swój początek wywodzą jeszcze z postanowień umów międzynarodowych zawieranych w ramach Wspólnoty Niepodległych Państw. Niezwykle postępują bowiem swobodę przepływu obywateli państw członkowskich Wspólnoty gwarantował już art. 4 Porozumienia o utworzeniu WNP. Ponadto w ramach Wspólnoty podpisano Porozumienia o strefie wolnego handlu, a także Porozumienie o Unii Celnej. Jednakże integracja gospodarcza państw członkowskich Wspólnoty nie przyniosła zamierzonych rezultatów. Z tego też powodu powołano najpierw Euroazjatycką Wspólnotę Gospodarczą, a następnie 1 stycznia 2015 r. zastąpiono ją Euroazjatycką Unią Gospodarczą.

Unia Euroazjatycka stanowi jak dotąd najbardziej zintegrowaną gospodarczo organizację międzynarodową na styku Europy i Azji. Jej podstawowym celem wciąż pozostaje utworzenie wspólnego rynku, towarów, usług, kapitału i siły roboczej. Te cztery swobody w pełnym zakresie staną się uprawnieniami obywateli państw członkowskich EAUG najwcześniej w 2025 r. Mimo iż termin ten pozostaje wciąż odległy, nie można nie zauważyć, że konsolidacja gospodarcza pięciu państw członkowskich wciąż systematycznie postępuje. Euroazjatycka Unia Gospodarcza posiada przy tym realne możliwości zwiększenia swego zakresu podmiotowego o Republikę Tadżykistanu. Nadto politycznym celem Unii Euroazjatyckiej niezmiennie pozostaje wola wykreowania organizacji o randze „Unii Wschodnioeuropejskiej”, która to będzie równoprawnym partne-

⁴⁷ A. Jarosiewicz, E. Fischer, T. Bakunowicz, *op. cit.*

rem Unii Europejskiej, a tego scenariusza w chwili obecnej wprost nie sposób wykluczyć.

Bibliografia

Akty prawne

- Соглашение о создании Содружества Независимых Государств от 8 декабря 1991 г., http://www.cis.minsk.by/page.php?i_d=176 (19.04.2016).
- Федеральный закон от 13 октября 1995 № 157-ФЗ „О государственном регулировании внешнеторговой деятельности”, http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_8043/ (20.04.2016).
- Договор об учреждении Евразийского экономического сообщества от 10 октября 2000 года, с изменениями от 25 января 2006 г. и 6 октября 2007 г., <http://www.evrazes.com/docs/view/3> (19.04.2016).
- Договор о создании единой таможенной территории и формировании таможенного союза от 6 октября 2007 года, http://www.tsouz.ru/DOCS/INTAGRMNTS/Pages/D_sozdETTiformTS.aspx (19.04.2016).
- Таможенный кодекс Таможенного союза от 27 ноября 2009 г., <http://base.consultant.ru/cons/cgi/online.cgi?req=doc;base=LAW;n=186310;fld=134;dst=1000000001,0;rnd=0.5606239698191533> (19.04.2016).
- Декларация о евразийской экономической интеграции от 18 ноября 2011 года, <http://kremlin.ru/supplement/1091> (20.04.2016).
- Договор о Евразийском экономическом союзе от 29 мая 2014 г., https://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_163855/ (18.04.2016).
- Договор о присоединении Республики Армения к Договору о Евразийском экономическом союзе от 29 мая 2014 г., подписан в г. Минске 10 октября 2014 г., <http://www.eaeunion.org/#info> (18.04.2016).
- Договор о присоединении Кыргызской Республики к Договору о Евразийском экономическом союзе от 29 мая 2014 г., подписан в г. Москве 23 декабря 2014 г., <http://www.eaeunion.org/#info> (18.04.2016).
- Решение Высшего Евразийского экономического совета от 23 декабря 2014 № 16 110 „Об утверждении перечня секторов (подсекторов) услуг, в которых функционирует единый рынок услуг в рамках Евразийского экономического союза”, http://www.nostroy.ru/department/folder_normativ/edinoe-prostranstvo/docs/reshenie_vysshego_evrazes_ot_23_12_2014__110.pdf (18.04.2016).

Opracowania

- Doliwa-Klepacki Z.M., *Integracja europejska*, Białystok 2005.
- Dziugiewicz J., *Unia celna – nowe narzędzie integracji przestrzeni poradzieckiej*, „Biuletyn Wschodni” 2001, nr 5.
- Jarosiewicz A., *Kirgistan wszedł do Eurazjatyckiej Unii Gospodarczej*, „Analizy OSW”, 12.08.2015, <http://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2015-08-12/kirgistan-wszedl-do-eurazjatyckiej-unii-gospodarczej> (20.04.2016).
- Jarosiewicz A., Fischer E., Bakunowicz T., *Eurazjatycka Unia Gospodarcza – więcej polityki, mniej gospodarki*, „Komentarze OSW” 2015, nr 157.
- Kuś A., *Swobody europejskie*, [w:] *Prawo Unii Europejskiej z uwzględnieniem Traktatu z Lizbony*, red. A. Kuś, Lublin 2010.

- Malak K., *Polityka bezpieczeństwa Federacji Rosyjskiej na obszarze WNP*, [w:] *Polityka zagraniczna i bezpieczeństwa krajów Wspólnoty Niepodległych Państw*, red. W. Baluk, Wrocław 2008.
- Poniatowska W., Grochalski S.M., *Region, regionalizm, problemy globalne we współczesnych stosunkach międzynarodowych i prawie międzynarodowym*, [w:] *Śląsk Opolski – nadzieje i zagrożenia demokratycznych przemian*, red. M. Lis, Opole 1994.
- Sieniow T., *Geneza i rozwój procesów integracyjnych w Europie po II wojnie światowej*, [w:] *Prawo Unii Europejskiej z uwzględnieniem Traktatu z Lizbony*, red. A. Kuś, Lublin 2010.
- Słowikowski M., *Miejsce i rola obszaru postradzieckiego w rosyjskim dyskursie publicznym na temat perspektyw polityki zagranicznej współczesnej Rosji*, [w:] *Federacja Rosyjska – Wspólnota Niepodległych Państw*, red. T. Kapuśniak, Lublin–Warszawa 2011.
- Strzelecki J., *Euroazjatycka Unia Gospodarcza: czas kryzysu*, „Komentarze OSW” 2016, nr 195, http://www.osw.waw.pl/sites/default/files/komentarze_195_0.pdf (20.04.2016).
- Wiśniewska I., *Integracja euroazjatycka. Rosyjska próba ekonomicznego scalenia obszaru poradzieckiego*, Warszawa 2013, s. 11.
- Włodkowska A., *Polityka Federacji Rosyjskiej na obszarze WNP*, Toruń 2006.
- Косов Ю.В., Торопыгин А.В., *Содружество Независимых Государств: Институты, интеграционные процессы, конфликты и парламентская дипломатия*, Москва 2009.
- Михайловская М., *Таджикистан может вступить в ЕАЭС в 2016 году*, „Парламентская газета”, 9.03.2016 г.
- Мойсеев Е.Г., *Право Содружества Независимых Государств*, [w:] *Международное публичное право*, red. К.А. Бекашев, Москва 2011.
- Отнюкова Г.Д., *Правовое регулирование услуг*, „Юрист” 2014, № 1.

THE FOUR FREEDOMS OF THE SINGLE MARKET OF THE EURASIAN ECONOMIC UNION

Abstract: The establishment of the Eurasian Economic Union in 2015 is a yet another step in the process of forming a common market on the territory of the Russian Federation, the Republic of Belarus, the Republic of Kazakhstan, the Republic of Armenia and the Kyrgyz Republic. The statutory objective of the Eurasian Union is an economic integration of the member states, and, in particular, the establishment of a common market of goods, services, capital, and workforce. The Eurasian Economic Union is not a brand new integration project, but more of a continuation of activities undertaken in the framework of the Commonwealth of Independent States, and also in the framework of – no longer existing – the Eurasian Economic Community. It should be noted that in 2016 the Eurasian Economic Union is prognosticated to include the Republic of Tajikistan, which will result in expansion of the common market of goods, services, capital and workforce.

Keywords: EURASIAN ECONOMIC UNION, COMMON MARKET, FREE FLOW OF GOODS, SERVICES, CAPITAL AND WORKFORCE